

Мікола КАНДРАТАЎ

ШЛЯХ ПРАЎДЫ АЛЯКСЕЯ КАРПЮКА

Старадаўнія арыўцы вучылі сваіх дзяцей у першую чаргу тром рэчам: скакаць на кані, страляць з лука і гаварыць праўду. Але так сталася, што наш сучасны свет у пераважнай большасці схіляецца да меркавання, нібыта ў кожнага чалавека на зямлі свая праўда. Гэта, маўляў, вынікае ўжо з факта прызнання чалавечай унікальнасці, непадобнасці да іншых. Аднак, калі прыгледзецца больш уважліва, у людзей нават знешне больш падобнага, чым адрознага. Апошняе назіранне пацвярджае і Авеста, згодна з якой, у аснову стварэння свету пакладзены закон тоеснасці. Магчыма, біблейская ісціна, што чалавек створаны на вобразе і падабенстве Божаю, мае больш старадаўнія карані. Адсюль і праўда кожнага чалавека павінна быць тоесная тым законам Ісціны і Добра, па якіх свет быў створаны Богам. Атрымліваецца, што праўда — катэгорыя абсалютная.

Кажуць, вуснамі немаўляці мовіць ісціна. Авен — першы знак Задзяка, з яго, нібы з дзяцінства, пачынаецца кола жыцця. І для кожнага Авена, у большай ці меншай ступені, характэрны такія дзіцячыя рысы, як шчырасць, наўнасць і непасрэднасць. Яскравым прадстаўніком гэтага знака быў пісьменнік Аляксей Карпюк. Ён нарадзіўся 14 красавіка 1920 года ў вёсцы Страшава каля Гарадка на Беластоцчыне, што на той час знаходзілася ў складзе Польшчы. Сялянская сям'я, у якой з'явіўся на свет, рос і гадаваўся Аляксей, была не надта заможная: мела ладны кавалак зямлі, але больш за палову яго складала пячаная глеба, астатняе — тарфянік. Калі ж п'янем на касмаграму Аляксея Карпюка, то пераканамся, што з сям'ёй яму пашанцавала. Пад знакам Рака (♋), што сімвалізуе дом, сям'ю, радзіму, у яго знаходзіцца Белы Месяц — планета, якая вызначае Божую ласку, ісціну, паказвае шлях святла. Ад бацькоў Аляксей атрымаў першую навуку,

разуменне спрадвечнай сялянскай маралі, асноў чалавечай справядлівасці, добра і праўды.

Паводле ўспамінаў брата Уладзіміра, Аляксей з маленства імкнуўся да друкаванага слова. Напэўна, ён інтуітыўна адчуваў свой комплекс па планеце Меркурыі, якая ў знаку Рыб (♊) знаходзіцца адначасова ў *выгнанні* і ў *падзенні*. Але разам з тым гэта давала хлопчыку добрыя здольнасці да навучання, залежнасць ад закладзеных устаноў у дзяцінстве. Аляксей хадзіў у польскую сямігодку за сем кіламетраў: «Ішлі ў школу толькі тады, калі напасвім кароў. Ды шлі не з аднымі кніжкамі. Кожны дзень мы неслі ў горад па 6—7 літраў малака. А з бутэлькамі гэта паўпуда! Наслі дзень у дзень, зімой і восенню, і гэтак да сёмага класа». Карпюк скончыў сямігодку ў 1934 годзе. Пасля школы працягваў навучанне на падрыхтоўчых курсах, каб потым паступіць у гімназію.

Заканчэнне вучобы супала з падзелам Польшчы савецкай і фашысцкай імперыямі. Адбылося ўз'яднанне беларускага народа, як называўся гэты працэс пазней у савецкіх падручніках гісторыі. Працягваць вучобу хлопцу давялося ўжо ў Навагрудку, куды пераехала беларуская гімназія з Вільні, а затым — у Навагрудскай педагагічнай вучэльні.

У гады нямецкай акупацыі Аляксей ваяваў у складзе падпольнай дыверсійнай групы. Падчас адной з дыверсій на чыгунцы ў канцы 1942 года ён быў арыштаваны і адпраўлены ў беластоцкую турму, а адтуль у канцлагер Штуттгоф. Увосень 1943 года Аляксей уцёк з лагера і падаўся ў партызаны. Але спачатку трапіў пад глыбокае падарэнне, што з'яўляецца нямецкім агентам. Каб выратаваць жыццё, вымушаны быў збегчы. Нарэшце знайшоў іншы партызанскі атрад, дзе яму паверылі. У 1944 годзе быў прызначаны камандзірам навастворанага партызанскага атрада імя Каліноўскага на Гродзеншчыне.

Пасля вызвалення Беларусі пайшоў на фронт, удзельнічаў у баях на тэрыторыі Польшчы і Германіі. Двойчы быў паранены, атрымаў інваліднасць II групы. За баявыя заслугі ўзнагароджаны ордэнамі Чырвонага Сцяга, Айчынай вайны I і II ступені, медалямі і залатым крыжам польскага ордэна «Віртуці Мілітары». І нават быў прадстаўлены да прысваення звання Героя Савецкага Саюза, але потым яго выкраслілі са спісу як ураджэнца Заходняй Беларусі.

Што магло быць прычынай шанавання Карпюка. А быў ён чалавек смелы, дужы і рашучы, шмагразова праяўляў мужнасць, адкуль у баі не хаваўся. Напэўна, Аляксея аберагаў Бельм Месяц у знаку Рака. Ключом да разумення гэтага была любоў да праўды, выхаваная бацькамі. Яна дала магчымасць праявіць абарону светлых сіл. Бо магчымасць праявы Белага Месяца кожнаму чалавеку трэба яшчэ заслужыць уласнымі намаганнямі, у адрозненне ад Чорнага Месяца (♄), што сімвалізуе сілы ліха і можа праявіцца ў касмаграме сам па сабе. Варта адзначыць, што і ў далейшым пасляваенным жыцці Карпюк стараўся не здраджваць праўдзе, хоць нагоды для гэтага былі.

Такія паводзіны пісьменніка тлумачацца тым, што пад знак Рака ў ягоным гараскопе паграпіў Плутон, які адказвае за мужнасць на людзях, перад натоўпам, і таму спрыяў імкненню Аляксея да праўды, бо знаходзіўся ў адным знаку з Бельм Месяцам. Але анёл-ахоўнік Карпюка меў моц пад знакам Рака, які сімвалізуе дом, сям'ю, маці, Радзіму, і ў выніку даваў абарону і дапамогу светлых сіл толькі на роднай зямлі.

Самотны Чорны Месяц, што паказвае шлях падману і спакусы, у гараскопе будучага пісьменніка трапіў у знак Стральца, які звязаны з ідэялогіяй, традыцыяй, сацыяльным асяродкам, замежжам. Карпюк з юнацтва сімпатызаваў камуністычным поглядам. Спачатку ён уступае ў шэрагі ЛКСМЗБ, а пасля вайны ў 1947 годзе становіцца членам КПСС. На прыкладзе жыцця Аляксея Карпюка можна назіраць, як Дабро і Ліха змагаліся за месца ў ягоным сэрцы.

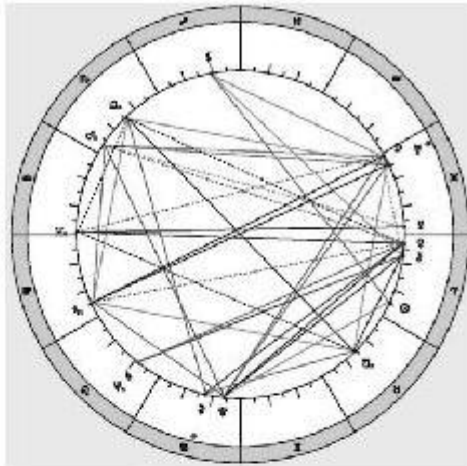
Пасля вайны ён вучыўся і працаваў на Гродзеншчыне. Скончыў у 1949 годзе аддзяленне англійскай мовы Гродзенскага педінстытута, дзе пазнаёміўся з будучай жонкай Інай Цыгельніцкай — дачкой рэпрэсаванага палітыка Анатоля Альшэўскага. Сям'я стала для Карпюка маленькай айчынай, дзе ён заўсёды адчуваў любоў і падтрымку, — праява Белага Месяца ў знаку Рака.

Вядомасць празаіка Аляксея Карпюка агрымаў, напісаўшы вялікую аповесць пра каханне «Данута» (1960), значная частка дзеяння якой адбываецца спачатку ў перадаваеннай, а потым у захопленай немцамі Вільні. Карпюк добра памятаў горад, дзе вучыўся. У вобразе галоўнага героя Янкі Барташэвіча шмат у чым адлюстраваліся рысы самога Аляксея Карпюка. Адчуваецца, што Барташэвіч таксама мог быць Авенам. Ва ўсялякім разе ён павінен быў мець Венеру, што адказвае за каханне, у злучэнні з Хіронам (♄ — сімвалам партнёрства)

у гэтым знаку, як і ў Карпюка. Такое становішча Венеры (*вызнанне*) давала галоўнаму герою рэжкі, вострыя, часам грубаватыя пачуцці, парывістасць, адсутнасць дыпламатыі, тэмпераментнасць і навізлівасць у адносінах з партнёркай. Такія людзі не любяць надпарадкоўвацца, часам праяўляюць захопніцкі інстынкт у адносінах да процілеглага полу. Аляксей Карпюк здоліў творча сублимаваць свае комплексы ў згаданай аповесці і тым самым спрыяў іх выпраўленню. Твор атрымаўся вельмі жывы і рэалістычны, дазволіў нават ва ўмовах савецкай цензуры раскрыць некаторыя старонкі нацыянальнай гісторыі (па знаку Рака). Гэта быў крок у бок праўды.

Такія крокі на працягу жыцця пісьменнік і чалавек Карпюк рабіў пастаянна. Доўгі час узначальваў Гродзенскае абласное аддзяленне СП БССР. На гэтай пасадзе ён праяўляў клопат, заступаўся і адстойваў як маладых — Дануту Бічэль-Загнетаву, Вольгу Іпатаву, так і добра вядомых аўтараў — Васіля Быкава і Барыса Клейна, з якімі сябраваў. «Тады модна нас было

Касмаграма А. Карпюка.

крытыкаваць. Мяне, напрыклад, кляімілі на ўсіх абласных, раённых сходах і нават у кожнай партыйнай арганізацыі за выданне «Маёй Джамалунгмы», за выступленні на з'ездах і пленумах СП БССР... А ўжо Быкава не абмінала з крытыкай ні адна газета — ні маскоўская, ні менская, — сведчыў пазней сам Карпюк.

Трэба адзначыць, што мужага і праўдзівага выступлення на V з'ездзе Саюза пісьменнікаў Беларусі ў Мінску 13 мая 1966 года, у якім ён заступіўся за апальнага Быкава, крытыкаваў не толькі мясцовых партыйных функцыянераў, але нават і супрацоўнікаў КДБ, Аляксею Карпюку не даравалі. Яго тэлефонныя размовы пачалі праслухоўваць, у кватэры пісьменніка рабіліся тайныя вобшукі. 21 красавіка 1972 года ён быў выключаны з партыі на бюро Гродзенскага абкама КПБ па абвінавачванні ў кулацкім паходжанні і хлусні пра сваё мінулае. Карпюка пазбавілі працы, і клопат матэрыяльнага забеспячэння сям'і з пяці чалавек лёг на плечы жонкі Іны, яна працавала настаўніцай, а пазней і старэйшай дачкі Алены.

Кола вакол Карпюка сціскалася. Прадстаўнікамі органаў былі сфабрыкаваны лагерныя дакументы, дзе нібыта сцвярджалася, што Карпюк у час вайны атрымліваў грошы за супрацоўніцтва з немцамі. У час адной сумеснай паездкі з Васілём Быкавым у Маскву, каб выратаваць сябра, Быкаў нават

падказаў Карпюку нечаканы выхад. Ён пазнаёміў Аляксея з вядомым маскоўскім псіхіятрам, які прапанаваў зрабіць даведку пра псіхічна ненармальны стан здароўя. Спакуса была вялікая — даведка пазбаўляла ад адказнасці і на партыйнай, і на судовай лініі. «Вядома, прапанова сяброў ішла ад спагады ды чыстага сэрца. Але я ведаў: на такое ніколі не згаджуся», — успамінаў пазней пісьменнік, які падсвядома адчуваў, што праўды трэба дабівацца сумленным шляхам (на Беламу Месяцу). Крыху пазней польскія сябры Карпюка дапамаглі высветліць, што лагерныя грошы ў час вайны былі паштовымі пераводамі ад бацькоў зняволенага. У час вымушанага беспрацоўя Аляксей Карпюк напісаў свой раман «Варшавіцкі рай» — пра ўтопію, якая падманула даверлівых людзей.

Неж на юбілейным вечары аднаго літаратара Карпюку пашанцавала прабіцца да Пятра Машэрава, і той яму дапамог — у красавіку 1973 года Карпюку далі вымову — за выступленні супраць афіцыйнай палітыкі партыі — і вярнулі партыйны білет, хаця назіранні за ім усё адно працягваліся. Але потым пісьменнік напісаў у сваёй споведзі: «Рагтам я адчуў, як устрапянула мая душа. Як кожная клетачка мая напаўняецца сілай. Як вырастаюць у мяне крылы! Гэта была за шмат-шмат гадоў, за тысячагоддзі мая першая перамога над хлуснёй! Гэта быў мой даўночаканы трыумф!»

У канцы 1980-х гадоў Карпюк праявіў сябе як публіцыст — надрукаваў шэраг артыкулаў са сваёй трактоўкай падзей 1939 года. З ініцыятывы бюро Гродзенскага абкама КПБ пісьменнік стаў аб'ектам нападак у часопісе «Политический собеседник», дзе пра яго зноў былі нададзены фальшывыя звесткі. Карпюк падаў у суд на аўтара артыкула і 2 красавіка 1991 года выйграў працэс. Праз тры дні пасля гэтага ён выйшаў з радыё КПСС, матывуючы тым, што «разуверыўся ў прынцыпах марксізму-ленінізму ды прыйшоў да высновы, што ідэі яго ўтанічныя... прыдуманія бюракратамі ў кабінетах». Напрыканцы пісьменнік зрабіў пераасэнсаванне свайго жыцця, пакінуўшы мемуарную аповесць «Развітанне з ілюзіямі» — пранізлівы дакумент, які ўзрушвае сваёй шчырасцю і самаацэнкай. Гэтым творам праўда ў жыцці Аляксея Карпюка замацавала канчатковую перамогу над маной.